DEN DANSKE ØKONOMISKE SITUATION[1]

TILBAGEBLIK PÅ 1955

Både byggevirksomhed og industriproduktion lå ved udgangen af 1955 på et lavere niveau end ved udgangen af 1954, men i gennemsnit for 1955 synes den økonomiske aktivitet at have været af omtrent samme omfang som det foregående år. De foreløbige beregninger vedrørende bruttonationalproduktet viser en faktorindkomst på 28.4 milliarder kr. mod 27.5 milliarder kr. i 1954, men denne fremgang skyldes væsentligst de højere priser i 1955. Omregnet i 1949-priser indskrænkede stigningen sig til omkring 100 mill. kr. eller ca. ½ pct., hvilket formentlig er mindre end den usikkerhed, der knytter sig til disse beregninger.

På grund af de forskydninger, der i 1955 indtrådte i vare- og tjenestebalancen over for udlandet, var den mængde varer og tjenester, som var til rådighed på hjemmemarkedet til forbrug og investering, imidlertid mindre i 1955 end i 1954. Værdien af den mængde varer og tjenesteydelser, der står til rådighed til anvendelse her i landet – det såkaldte rådighedsbeløb – må naturligvis svare til værdien af produktionen med tillæg af importen og med fradrag af eksporten. Da bruttonationalproduktet målt i faste priser som nævnt var praktisk talt uændret fra 1954 til 1955, medens eksporten steg betydeligt mere end importen, måtte resultatet blive en nedgang i rådighedsbeløbet. Efter en skønsmæssig beregning var der, målt i årets priser, i 1955 et overskud på balancen for varer og tjenester på 200 mill. kr. mod 1954 et underskud på 500 mill. kr. Omregnet i 1949-priser var der i begge årene overskud på vare- og tjenestebalancen, nemlig 200 mill. kr. i 1954 og 775 mill. kr. i 1955, altså en fremgang på 575 mill. kr.

I faste priser er nedgangen i rådighedsbeløbet beregnet til 475 mill. kr. eller ca. 2 pct., og heraf falder 185 mill. kr. alene på posten »biler og motorcykler«, der lagde beslag på næsten en trediedel mindre end i 1954. Begrebsmæssigt hører denne post hjemme dels under »privat forbrug«, dels under »faste investeringer«, og nedgangen i begge disse grupper ville have været noget større, hvis biler og motorcykler ikke var ud-

[1] Se også tabelbilaget bag i heftet.

Rådighedsbeløbets anvendelse.

(Mill. kr.)	Årets priser			1949-priser		
	1953	1954	1955	1953	1954	1955
Offentligt forbrug	3235	3575	3775	2485	2640	2700
Privat forbrug[1]	17498	18525	19075	14145	14810	14550
Biler og motorcykler	753	975	750	565	685	500
Bygge- og anlægsarbejder	3460	3610	3550	2675	2755	2710
Maskiner, transportmidler[1] m.v.	3180	3405	3475	2450	2625	2615
Ialt faste investeringer	6640	7015	7025	5125	5380	5325
Forøgelse af landbrugets lagre og besætninger	90	25	÷25	80	10	÷25
Forøgelse af lagre udenfor landbruget	250	250	250	175	175	175
Ialt lagerforøgelse	340	275	225	255	185	150
Rådighedsbeløb ialt	28466	30365	30850	22575	23700	23225

[1] Ekskl. biler og motorcykler.

skilt som en særlig post. Ekskl. vare- og lastbiler m.v. viser de faste investeringer i 1949-priser en nedgang på ca. 1 pct., medens det private forbrug, bortset fra personbiler og motorcykler, ligeledes i 1949-priser, var ca. 2 pct. mindre end i 1954.

LANDBRUGET

Mængdeindekset for landbrugsproduktionen var i gennemsnit for 1955 132 (1949 = 100) mod 131 det foregående år. I indekset indgår både husdyrproduktionen og salg og forbrug i egen husholdning af planteprodukter, og den lille fremgang skyldes det noget større høstudbytte i 1955, medens indeks for husdyrproduktionen for begge årene er beregnet til 142.

Det samlede høstudbytte udgjorde efter den foreløbige opgørelse 127.7 mill. afgrødeenheder mod 123.9 mill. afgrødeenheder i 1954. I disse tal er ikke medregnet udbyttet af frøhøsten, der i 1955 var usædvanlig stort, og heller ikke de såkaldte industriafgrøder. Fremgangen i forhold til 1954 falder på korn og hø, medens der var tilbagegang for rodfrugter undtagen sukkerroer til fabrik. Trods fremgangen må høstudbyttet i 1955 karakteriseres som under normalen, men høstens sammensætning var væsentligt gunstigere end i 1954, fordi det netop var udbyttet af de særlig værdifulde afgrøder korn og hø, der gik frem. Kornhøstens kærneudbytte lå ikke meget under det hidtil største udbytte, 43.4 mill. a.e. i 1952, og man skal helt tilbage til 1930 for at finde et år med større høhøst (10.2 mill. a.e.).

Høstudbyttet i mill. afgrødeenheder.

	1935–39 gnstl.	1946–50 gnstl.	1951–55 gnstl.	1954	1955
Hvede	4.0	2.4	2.8	2.8	2.5
Rug	2.5	3.3	2.8	2.6	1.9
Foderkorn	27.1	29.3	34.4	31.1	37.0
Korn (kærne) ialt	33.6	35.0	40.0	36.5	41.4
Bælgsæd	0.1	0.2	0.1	0.1	0.1
Kartofler	3.1	4.6	4.0	3.8	3.1
Foderroer og markgulerødder (rod)	26.0	24.1	26.2	25.8	23.1
Sukkerroer til fabrik (rod)	3.7	4.4	4.9	3.9	4.5
Rodfrugter (rod) ialt	32.8	33.1	35.1	33.5	30.7
Ho	7.6	5.6	7.5	6.0	8.5
Halm	9.8	9.8	10.7	10.2	11.0
Græs og grønfoder, fortæret frisk	34.4	33.9	33.9	33.1	31.4
Roetop, opfodret frisk	0.3	1.6	1.7	2.0	2.2
Ensilageafgrøder	0.1	1.3	2.7	2.5	2.4
Samlet høstudbytte	118.7	120.5	131.7	123.9	127.7

Produktionen af husdyrprodukter.

(1000 tons).

	1935–39 gnstl.	1946–50 gnstl.	1951–55 gnstl.	1954	1955
Mælk	5270	4609	5228	5394	5135
Smør	181.7	144.3	168.3	181.0	165.2
Ost	33.3	55.9	83.8	81.0	87.7
Okse- og kalvekød	176.2	158.3	201.5	203.2	227.4
Svinekød og flæsk	341.8	244.9	462.1	524.4	531.7
Æg	120.0	91.4	133.4	142.4	142.3
Mængdeindeks for husdyrproduktionen (1949 = 100)	114	93	132	142	142

Den animalske landbrugsproduktion som helhed var som nævnt af samme omfang som i 1954, men produktionen af mælk og smør var henholdsvis 5 og 9 pct. mindre. Den betydelige nedgang i smørproduktionen hænger delvis sammen med, at en større del af mælken blev anvendt i ostefabrikationen, der med næsten 88 mill. kg var større end nogensinde før og næsten tre gange så stor som i førkrigsårene. Ægproduktionen var uforandret i sammenligning med 1954, medens produktionen af svinekød og flæsk og af okse- og kalvekød viste fremgang. Flæskeproduktionen nåede op på 532 mill. kg, hvilket kun er overgået et par år i begyndelsen af trediverne, men i sammenligning med 1954 indskrænkede fremgangen sig til godt 1 pct. I de første måneder af 1955 lå flæskeproduktionen væsentligt højere end i de tilsvarende måneder i 1954, men i den sidste del af året var det omvendte tilfældet. I tiden siden november 1954 er svinebestanden reduceret med ca. 0.8 mill. stk. til godt 4.3 mill. stk. (efter

tællingen den 7. januar 1956), men antallet af første gang drægtige søer var i begyndelsen af januar steget til 106.000 eller 37.000 flere end i august 1955. Denne stigning i sotillæget kan formentlig sættes i forbindelse med den opgang i baconnoteringerne i London, der fandt sted i efteråret 1955, og den nye baconaftale med England, der foruden at garantere de danske eksportører en minimumspris af 240 s pr. cwt sikrer dem et tillæg hertil svarende til forskellen mellem noteringen i London og 270 s pr. cwt, når noteringen overstiger 270 s. I hvert fald forbedredes flæskeproduktionens rentabilitet ikke ubetydeligt i de sidste måneder af 1955. For 1955 var forholdet mellem flæskeprisen og prisen for foderkorn gnstl. 8.39 mod 8.34 i 1954, men i de 5 måneder august – december bevægede forholdstallet sig mellem 9 og 10. Maksimum nåedes i november, da det var 9.96, men i december faldt det som følge af den indtrådte nedgang i baconnoteringerne til 9.14. For smørrets vedkommende giver en tilsvarende beregning (smørprisen i forhold til prisen på bomuldsfrøkager) et forholdstal på 10 i gennemsnit for 1955 mod 10,18 for 1954, men de stigende smørpriser i slutningen af 1955 bevirkede, at tallet i december var nået op på 11.77.

INDUSTRIEN

Ligesom landbrugsproduktionen var industriproduktionen af samme størrelse i 1955 som i 1954, idet indekset for industriproduktionen for begge år er opgjort til 122 (1949 = 100). I de første måneder af 1955 udviklede industriproduktionen sig efter den opadgående linie fra

Industriproduktionen.
(Procentvis forandring fra tilsvarende periode det foregående år).

	1. kvt. 1954	2. kvt. 1954	3. kvt. 1954	4. kvt. 1954	1. kvt. 1955	2. kvt. 1955	3. kvt. 1955	4. kvt. 1955	Jan.-febr. 1956
Næringsmiddelindustri	–	+ 4	+ 2	+ 6	+ 4	÷ 2	+ 7	+ 1	÷ 2
Tekstilindustri	÷ 7	÷ 8	÷ 3	+ 4	+ 4	÷ 3	÷ 9	÷14	÷13
Fodtøjs- og beklædningsindustri	÷ 6	+ 1	+ 5	+ 6	+ 2	÷ 3	÷10	÷16	÷14
Træindustri	+ 6	+ 5	+ 2	+ 4	+ 4	+ 2	+ 5	÷ 1	÷ 6
Papir- og grafisk industri	+12	+10	+ 8	+ 9	+ 5	+ 3	+ 3	+ 1	–
Kemisk industri	+ 6	+13	+ 5	+10	+ 2	÷ 7	+ 2	÷ 1	+ 2
Sten-, ler- og glasindustri	÷ 3	+ 9	+ 3	+ 8	–	÷ 9	÷ 4	÷ 8	÷13
Jern- og metalindustri	+17	+18	+18	+14	+10	+ 4	–	÷ 2	÷ 3
Transportmiddelindustri	+18	+22	+25	+24	+ 6	+ 1	+ 1	+ 1	–
Industrien ialt	+ 7	+10	+ 8	+10	+ 5	÷ 1	–	÷ 3	÷ 4
Heraf:									
Konsumvareindustri	+ 2	+ 5	+ 4	+ 7	+ 4	÷ 2	–	÷ 3	÷ 4
Produktionsmiddelindustri	+14	+15	+15	+13	+ 8	+ 1	–	÷ 2	÷ 4

det foregående år, men derefter viste virkningerne af nedgangen i den indenlandske efterspørgsel sig, først og stærkest i tekstil- og beklædningsindustrien, men efterhånden også på de fleste andre områder, og i oktober kvartal lå indekset for den samlede industriproduktion 3 pct. lavere end i oktober kvartal 1954.

I adskillige industrier har det imidlertid været muligt gennem en forøgelse af eksporten at modvirke virkningerne af nedgangen i salget på hjemmemarkedet. Det drejer sig i første række om jern- og metalindustrien samt transportmiddelindustrien, der i sammenligning med 1954 viser en produktionsstigning på henholdsvis 3 og 2 pct. En lignende stigning forekommer i papir- og grafisk industri og, trods dæmpningen af byggevirksomheden, i træindustrien. Produktionen i sten-, ler- og glasindustrien var derimod ligesom tekstil- og beklædningsindustriens produktion 6 pct. mindre end i 1954.

BYGGEVIRKSOMHEDEN

Den forskellige udvikling i sten-, ler- og glasindustrien på den ene side og træindustrien på den anden side hænger bl. a. sammen med, at anvendelsen af de materialer, træindustrien leverer, først finder sted på et ret sent stadium af byggeriet. Nedgangen i byggevirksomheden i 1955, der viser sig i et stærkt fald i det påbegyndte byggeri, medens det fuldførte byggeri var større end i 1954, var derfor ikke i stand til at påvirke træindustriens leverancer til byggeriet i ugunstig retning, således som tilfældet var med hensyn til sten-, ler- og glasindustriens leverancer.

I 1955 blev der påbegyndt nybyggeri med et samlet etageareal på 2.830.000 m² mod 3.730.000 m² i 1954, en nedgang på ca. 25 pct. For beboelsesejendomme gik antallet af påbegyndte lejligheder tilbage fra 24.300 i 1954 til 20.000 i 1955 eller med ca. 18 pct. Det fuldførte byggeri var derimod som sagt lidt større end i 1954, hvilket især skyldtes en betydelig fremgang for det ikke-erhvervsmæssige byggeri – skoler, hospitaler, kaserner m. m. Det fuldførte etageareal i denne kategori steg fra 338.000 m² i 1954 til 450.000 m² i 1955, medens de tilsvarende tal for boligbyggeriet var 2.048.000 m² og 2.080.000 m² eller henholdsvis 23.300 og 24.000 lejligheder. For erhvervsejendomme var der derimod en nedgang fra 1.052.000 m² til 975.000 m². Det fuldførte industribyggeri var ganske vist lidt større end i 1954, men avlsbygninger ved landbruget viste tilbagegang. For landbrugsbygningernes vedkommende står nedgangen – fra 429.000 m² til 312.000 m² – formentlig i forbindelse med den dårlige høst i 1954.

SKIBSFARTEN

Den danske handelsflåde forøgedes i 1955 med ca. 100.000 BRT til godt 1¾ mill. BRT. Fragtratetallet var i gennemsnit for 1955 162 mod 126 i 1954, og med de højere fragtrater indsejlede den forøgede handelsflåde en betydelig større bruttoindtægt end i 1954. Ialt er den danske handelsflådes bruttoindtægt, incl. omregnet timecharter, i 1955 skønsmæssigt opgjort til 1400 mill. kr. mod 1154 mill. kr. i 1954.

Den danske handelsflåde (1000 BRT).

	Motor-skibe	Damp-skibe	Ialt	Heraf tankskibe
30/9 1947	648	450	1098	112
31/12 1948	746	469	1215	134
— 1949	836	471	1307	168
— 1950	939	447	1386	211
— 1951	1055	404	1459	282
— 1952	1162	370	1532	346
— 1953	1279	343	1622	380
— 1954	1395	282	1677	436
— 1955	1525	250	1775	524

Hovedtrækkene i handelsflådens udvikling siden den anden verdenskrig fremgår af ovenstående tabel. Samtidig med forøgelsen af tonnagemængden er der sket en væsentlig fornyelse af skibene. Denne udvikling kan ventes fortsat i de nærmeste år, idet de danske rederier ved årsskiftet 1955–56 ifølge en opgørelse foretaget af Dansk Dampskibsrederiforening havde en samlet tonnage på ca. ½ mill. BRT. i ordre for levering i årene 1956/59.

UDENRIGSHANDELEN

Det vigtigste træk ved udenrigshandelen i 1955 var en betydelig udvidelse af eksporten, der steg til ca. 7.200 mill. kr. og dermed var næsten 10 pct. større end i 1954. Importen, der androg 8.100 mill. kr., lå derimod kun en ubetydelighed over foregående års. Resultatet var en forbedring af handelsbalancen med knap 600 mill. kr. Nedgangen i importoverskuddet skyldtes næsten udelukkende en tilsvarende forøgelse af de eksporterede varemængder, idet indeks for enhedsværdien for såvel import som eksport var omtrent uforandret i sammenligning med 1954. I oktober kvartal forbedredes bytteforholdet over for udlandet som følge af de højere priser, der opnåedes for landbrugseksporten.

Af eksportfremgangen, ialt ca. 650 mill. kr., faldt rundt regnet to trediedele på industrivarer og en trediedel på landbrugsprodukter. Fremgangen i industrieksporten omfattede næsten alle varegrupper, men var

Udenrigshandelen.

(Månedsgennemsnit i mill. kr.)

	Ind-førsel	Ud-førsel	Heraf: Landbrugs-produkter	Industri-produkter	Indførsels-overskud
Januar kvartal 1954	596	515	315	177	81
April — —	687	543	337	185	144
Juli — —	672	532	318	190	140
Oktober — —	723	594	346	219	129
1954	669	546	329	193	123
Januar kvartal 1955	682	585	350	208	97
April — —	651	579	325	230	72
Juli — —	653	570	324	219	83
Oktober — —	715	664	380	253	51
1955	675	599	345	228	76

især betydelig for jern- og metalindustriens produkter. Eksporten af maskiner og apparater nåede op på 864 mill. kr. mod 692 mill. kr. i 1954, og af nye skibe steg eksporten fra 60 til 151 mill. kr. Endog eksporten af manufakturvarer viser en mindre stigning, fra 112 til 129 mill. kr., medens omvendt importen af færdige tekstilvarer og beklædning gik ned fra 190 mill. kr. i 1954 til 166 mill. kr. i 1955 og importen af metervarer fra 392 til 344 mill. kr. Den eneste varegruppe, hvor eksporten var væsentlig lavere, var sukker, der på grund af den dårlige sukkerroehøst i 1954 kun indbragte 6 mill. kr. mod 46 mill. kr. det foregående år.

Eksporten af animalske landbrugsprodukter.

(1000 tons).

	1938	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955
Flæsk og svin	194	106	181	200	191	260	280	301
Kød og kvæg	49	33	69	98	89	98	107	120
Smør	158	138	156	140	117	137	141	129
Ost	9	30	39	46	54	60	59	52
Æg	93	80	94	84	89	96	105	107

Hvad de animalske landbrugsprodukter angår, gik forskydningerne i eksporten i det store og hele i samme retning som forskydningerne i produktionen. En undtagelse danner ost, hvor eksporten trods højere produktion var lavere end i 1954. Den stærke udvidelse af osteeksporten i årene efter krigen standsede i 1954, og nedgangen i 1955 skyldes hovedsagelig afsætningsvanskeligheder i Italien, hvor der i august 1955 gennemførtes en forhøjelse af ostetolden fra 10–15 pct. til 25 pct. Den vigtigste aftager af dansk ost var i 1955 ligesom i de foregående år Vesttyskland. Som sædvanlig var Vesttyskland også den største aftager af kød og kvæg (75.000 tons mod 44.000 tons i 1954), og det afløste England som det

vigtigste eksportmarked for danske æg. Ialt aftog Vesttyskland i 1955 48.000 tons danske æg mod 24.000 tons i 1954, medens ægeksporten til England gik ned fra 66.000 tons i 1954 til 34.000 tons i 1955.

Indenfor den som helhed uforandrede import skete der visse forskydninger i sammenligning med 1954. Importen af brændselsstoffer, smøreolier etc. lagde således i 1955 beslag på 1.572 mill. kr., hvilket var 324 mill. kr. eller ca. 25 pct. mere end i 1954. Stigningen skyldtes dels større importmængder, dels højere priser. Importen af fast brændsel (kul, koks, briketter) steg fra ca. 6.8 mill. tons til ca. 7.7 mill. tons, hvilket dog ikke beroede på større forbrug, men gav sig udslag i en tilsvarende forøgelse af lagerbeholdningerne.

Medens brændselsimporten i 1955 betød en forøget belastning af handelsbalancen, var importen af de øvrige rå- og hjælpestoffer til produktionen i mange tilfælde mindre end i 1954. Dette gælder navnlig importen af foderkorn, og med fremgangen i høstudbyttet fulgte også en udvidelse af korneksporten. Importen af jern og stål var dog, især værdimæssigt, større end i 1954, men en del af importforøgelsen medgik til lagerdannelse. Den største nedgang i importen faldt på forbrugsvarer og indenfor forbrugsvarerne på personbiler og motorcykler. Importen af personbiler, motorcykler, cykler etc. androg i 1955 236 mill. kr. mod 353 mill. kr. i 1954, og hertil kommer, at importen af lastbiler, bildele etc. samtidig formindskedes fra 206 mill. kr. til 175 mill. kr. På disse to poster formindskedes importen altså med ialt næsten 150 mill. kr.

Udenrigshandelens geografiske fordeling.

(Mill. kr.).

	Indførslen fordelt på købslande			Udførslen fordelt på salgslande		
	1953	1954	1955	1953	1954	1955
Vestlige halvkugle	587	850	1041	674	894	883
Heraf U.S.A.	309	396	637	412	495	536
O.E.E.C.-lande	5709	6469	6332	4794	4891	5595
Heraf England	1994	2157	2077	2492	2400	2413
Vesttyskland	1269	1562	1518	708	841	1220
Norge	249	279	268	211	253	304
Sverige	646	744	722	323	429	517
Holland	463	494	509	117	105	191
Belgien-Luxembourg	357	411	420	146	117	108
Frankrig	302	365	441	184	124	157
Italien	116	134	124	205	221	280
Schweiz	150	177	136	101	93	112
Øvrige lande	584	715	728	632	766	716
Heraf Finland	146	175	174	92	99	187
U.S.S.R.	59	108	58	149	126	68
Tilsammen	6880	8034	8101	6100	6550	7193

Den vigtigste forskydning i importens geografiske fordeling i 1955 bestod i, at importen fra U.S.A. forøgedes med ca. 60 pct. til 637 mill. kr. U.S.A. rykkede hermed op på fjerdepladsen blandt Danmarks udenlandske leverandører efter England, Vesttyskland og Sverige, medens de i 1954 også lå efter Holland og Belgien-Luxembourg. Denne udvikling må ses på baggrund af den friere importpolitik, som er gennemført overfor varer fra dollarområdet, når det har været prismæssigt fordelagtigt, men skyldes iøvrigt i ikke ringe grad, at det har været nødvendigt at importere kul fra U.S.A. Den danske dollareksport har ikke kunnet fortsætte stigningen i samme tempo som de foregående år, bl.a. som følge af afsætningsvanskelighederne for skinkeeksporten, og et eksportoverskud overfor U.S.A. på 100 mill. kr. i 1954 forvandledes i 1955 til et importoverskud på et tilsvarende beløb. Til gengæld var importoverskuddet overfor O.E.E.C.-landene betydeligt mindre end i 1954, dels på grund af en mindre nedgang i importen, men især fordi eksporten til O.E.E.C.-landene var ca. 700 mill. kr. større end i 1954. Langt den største del af denne eksportforøgelse faldt på Vesttyskland, hvilket navnlig, men ikke udelukkende, skyldtes den ovenfor omtalte forøgede afsætning af landbrugsprodukter på det vesttyske marked.

VALUTASTILLINGEN

Som nævnt anslås overskuddet på vare- og tjenestebalancen (inklusive private kapitalbevægelser) i 1955 til ca. 200 mill. kr. På trods heraf var nationalbankens og de private bankers samlede nettovalutagæld praktisk taget af samme størrelse ved årets begyndelse og slutning, idet der til offentlige kapitaludgifter medgik netto ca. 200 mill. kr. Til ordinære afdrag på gæld anvendtes ca. 100 mill. kr., til endelig afvikling af den forfaldne dollargæld 85 mill. kr. og til tilbagebetaling af Danmarks træk på den internationale valutafond 62 mill. kr. På den anden side indgik i 1955 42 mill. kr. i afdrag på den tyske flygtningegæld.

Med hensyn til valutastillingen falder 1955 imidlertid i to skarpt adskilte afsnit. I første halvår forøgedes valutagælden med godt 200 mill. kr., og samtidig udgjorde de offentlige nettokapitaludgifter ca. 100 mill. kr., hvilket giver et underskud på vare- og tjenestebalancen på ca. 100 mill. kr. I andet halvår formindskedes valutagælden med næsten ligeså meget, som den var steget i første halvår, og de offentlige kapitaludgifter var som i første halvår ca. 100 mill. kr., således at man kan regne med et overskud på vare- og tjenestebalancen i andet halvår 1955 på næsten 300 mill. kr.

Forbedringen i valutastillingen siden midten af 1955 viser sig både i en nedgang i gælden til EPU og i en stigende dollarbeholdning, medens

Bankernes nettotilgodehavende i udlandet[1].

(Mill. kr.).

Ultimo	E.P.U.	U.S.-doll.	Can. doll. o. sfrcs.	Andre valutaer	Internat. inst. (netto)	Ialt national-banken	Private banker	Tilsammen
Dec. 1951....	÷266	267	4	106	÷ 91	20	÷54	÷ 34
Dec. 1952....	÷223	494	8	156	÷103	332	÷44	288
Dec. 1953....	÷432	669	8	172	÷ 91	326	÷33	293
Dec. 1954....	÷673	637	8	÷59	÷ 85	÷172	÷35	÷207
Jan. 1955....	÷666	647	7	÷63	÷ 84	÷159	÷11	÷170
Febr. —	÷703	563	6	÷59	÷ 60	÷253	15	÷238
Marts —	÷716	546	7	÷58	÷ 85	÷306	5	÷301
April —	÷758	537	7	÷47	÷ 71	÷332	18	÷314
Maj —	÷755	480	6	÷34	÷ 98	÷401	42	÷359
Juni —	÷848	474	6	÷22	÷ 66	÷456	44	÷412
Juli —	÷836	499	6	÷17	÷ 77	÷425	34	÷391
Aug. —	÷816	506	10	÷17	÷114	÷431	51	÷380
Sept. —	÷813	544	10	÷15	÷ 80	÷354	29	÷325
Okt. —	÷795	520	11	÷14	÷ 93	÷371	18	÷353
Nov. —	÷743	572	12	÷39	÷ 92	÷290	15	÷275
Dec. —	÷732	596	12	÷40	÷ 75	÷239	21	÷218
Jan. 1956....	÷682	598	11	÷40	÷ 75	÷188	26	÷162
Febr. —	÷677	628	10	÷37	÷ 87	÷163	40	÷123

[1] Tallene i første kolonne angiver gælden til E. P. U. efter afregningen for den pågældende måned og tallene i den anden kolonne dollarbeholdningen med tillæg af tilgodehavende eller fradrag af skyldige dollarbetalinger til E. P. U.

stillingen for tredielandsvalutaer ikke er undergået væsentlige ændringer. Med de strammere regler for guld- og dollarindbetalinger ved træk på EPU og med de bilaterale betalingsarrangementers aftagende betydning spiller forskydningerne i nationalbankens beholdning af de enkelte valutaer iøvrigt efterhånden en underordnet rolle, hvilket er baggrunden for den omtalte lempelse af restriktionerne på importen af dollarvarer.

LAGERFORSKYDNINGERNE I 1955

I forbindelse med valutastillingens ændringer kan der være grund til også at kaste et blik på forandringerne i lagerbeholdningerne af råvarer, idet disse for en meget væsentlig dels vedkommende består af importerede produkter, hvortil bl. a. kommer sukker, der normalt er en vigtig eksportvare. Forskydninger i lagrenes størrelse har derfor i en vis udstrækning lignende betydning som ændringer i valutastillingen. Forøgelse af lagrene af internationale varer indebærer i virkeligheden også en forbedring af

den internationale likviditet – lige så vel som en stigning i valutareserven, omend der naturligvis bl.a. er den forskel, at en valutabeholdning har et bredere anvendelsesområde, ligesom dens realværdi – modsat lagerbeholdningernes – påvirkes af prissvingninger.

Det er allerede nævnt, at der i 1955 skete en forøgelse af lagerbeholdningerne af brændsel og af jern og stål. For råvarelagrene som helhed viser Statistisk Departements opgørelser en stigning fra 1.574 mill. kr. ved udgangen af 1954 til 1.748 mill. kr. ved udgangen af 1955. Målt i 1949-priser var de tilsvarende tal 1.298 og 1.415 mill. kr., hvilket giver en mængdemæssig stigning på 9 pct. Denne stigning fremkommer, efter at der i første halvår 1955 var konstateret et fald i lagrene på 12 pct., og der er således i andet halvår sket en ikke ringe lagerforøgelse. Denne forøgelse er opgjort til ialt 24 pct. og, når man ser bort fra sukker, til 17 pct. For en række varers vedkommende er det sædvanligt, at lagrene går ned i årets første halvdel for at stige i årets sidste halvdel, men den procentvise lageropgang var i andet halvår 1955 for de optalte varer under eet større end i andet halvår 1954. I grove træk har lagerudviklingen med andre ord fulgt samme hovedlinie som valutastillingens ændringer, og man kan i en vis forstand tale om en vis forbedring i den internationale likviditet for året 1955 som helhed.

DEN INDENLANDSKE LIKVIDITETSUDVIKLING OG RENTEFORHOLDENE

Med ændringen i valutasituationen omkring midten af 1955 bortfaldt den tendens til formindskelse af den indenlandske likviditet, der ligger i, at nationalbanken afgiver mere valuta, end den modtager, og altså inddrager et til forskellen svarende kronebeløb. Også hvad den interne likviditet angår blev udviklingen i årets første og anden halvdel derfor af forskellig karakter.

I første halvår 1955 forringedes nationalbankens valutastilling med ialt 284 mill. kr., men nedgangen i den private sektors forsyning med indenlandske likvide midler begrænsedes af, at statens udbetalinger i samme tidsrum oversteg indbetalingerne med et betydeligt beløb. For at dække sit finansieringsbehov måtte staten trække på nationalbanken, hvis nettotilgodehavende hos staten forøgedes med 200 mill. kr. Selvom virkningerne af valutaunderskuddet således ikke uhindret kunne gøre sig gældende, var nettoresultatet dog en vis stramning af likviditeten. Pengeforsyningen – seddelomløb plus indestående på nationalbankens foliokonto – reduceredes i løbet af første halvår 1955 med næsten 170 mill. kr., hvorved dog er at bemærke, at pengebehovet er underkastet sæsonsvingninger, og at seddelomløb og folioindestående af den grund regelmæssigt viser et fald i årets første måneder og en stigning i dets sidste

del, medens nationalbankens beholdninger af mere langfristede fordringer (obligationer) og/eller dens øvrige nettotilgodehavender hos den private sektor varierer i modsat retning.

I andet halvår formindskedes statens finansieringsbehov via nationalbanken stærkt, for en væsentlig del som følge af de afgiftsforhøjelser, der var blevet gennemført i marts 1955. Mellem juni og december forøgedes statens gæld til nationalbanken kun med 36 mill. kr., og nogen nævneværdig påvirkning af likviditeten i den ene eller den anden retning udgik derfor ikke fra staten i denne periode, men likviditetsudviklingen var hovedsagelig bestemt af, at nationalbanken i andet halvår havde et valutaoverskud på 217 mill. kr. og altså udbetalte et tilsvarende kronebeløb. Ialt forøgedes pengeforsyningen i andet halvår med 287 mill. kr. En del af stigningen var ganske vist som nævnt af sæsonmæssig karakter, men pengeforsyningen var dog ved udgangen af 1955 forøget med ca. 120 mill. kr. i sammenligning med stillingen et år tidligere.

Mill. kr.

	Dec. 1954	Febr. 1955	Juni 1955	Dec. 1955	Jan. 1956	Febr. 1956
Nationalbanken.						
Udenlandsk tilgodehavende, netto	÷172	÷253	÷456	÷239	÷188	÷163
Nettotilgodehavende hos staten	2232	2419	2433	2469	2290	2476
Obligationer og aktier	459	442	475	539	514	505
Seddelomløb	2145	1983	2010	2217	2097	2075
Foliokonto	394	402	361	441	391	522
Tilsammen	2539	2385	2371	2658	2488	2597
Forretningsbankerne.						
Kassebeholdning	854	781	807	914	802	860
Obligationer og aktier	1172	1184	1194	1157	1230	1275
Udlån ialt	6078	5974	6085	6179	6180	6116
Indlån ialt	6593	6690	6733	6850	6788	6983
Sparekasserne.						
Obligationer og aktier	1484	1473	1433	1416	1433	1441
Udlån ialt	3550	3572	3611	3655	3674	3686
Sparernes tilgodehavende	4803	4893	4951	4922	4968	5011

For de private bankers vedkommende viste den forøgede likviditet sig først og fremmest i stigende indlån og dermed tendens til vækst i kassebeholdningerne. Med hensyn til udlånsvirksomheden har bankerne i vidt omfang fulgt den henstilling, som nationalbanken i slutningen af maj rettede til dem om at undlade en forøgelse af udlånene på basis af den forbedrede likviditet. Iøvrigt må det tages i betragtning, at den likviditetsreserve på godt 400 mill. kr. i form af genbelåningstilsagn for

byggelån, som bankerne rådede over i 1953, omtrent er afviklet i løbet af 1954 og 1955. Pengeinstitutternes likviditet er derfor i virkeligheden ikke forbedret så meget, som tallene i ovenstående tabel synes at vise.

Trods likviditetsforbedringen gik statens obligationssalg ned fra ca. 450 mill. kr. i 1954 til ca. 300 mill. kr. i 1955, og nettoforøgelsen af cirkulerende statsobligationer (pålydende værdi) androg kun 55 mill. kr. mod 185 mill. kr. i 1954. De cirkulerende kredit- og hypotekforeningsobligationers pålydende værdi forøgedes derimod med 555 mill. kr. mod 520 mill. kr., navnlig som følge af væksten i det fuldførte byggeri.

Til belysning af renteforholdene kan anføres, at den effektive rente af 4½ pct. statslån s. 1997 ved udgangen af 1955 var 6.96 mod 6.75 et år tidligere, for Østifternes Kreditforening 16. serie, 2. afd., 4½ pct. var de tilsvarende tal 6.41 og 6.03 og for Jydsk Hypotekforening, 10. afd., 5 pct. 7.01 og 6.39. Rentestigningen for de omhandlede papirer i løbet af 1955 androg således 0.2–0.6 pct.

Medens obligationskurserne igennem 1955 havde en vigende tendens, viste aktiekurserne betydelig fremgang. Indeks for aktiekurserne (1935 = 100) steg fra 127 i december 1954 til 147 i december 1955. Stigningen omfattede alle kategorier, men var særlig udpræget for rederier, idet indekset for rederiaktier gik op fra 236 til 324 eller med over 35 pct.

PRISER OG LØNNINGER

Engrospristallet, der i december 1954 var 346 (1935 = 100), var i december 1955 steget til 360. Denne stigning på 4 pct. i løbet af 1955 dækker over en ret uensartet prisudvikling på de forskellige vareområder, jfr. nedenstående tabel. I 1954 var den internationale prisudvikling præget af betydelig stabilitet, idet virkningerne af den øgede efterspørgsel i Vesteuropa blev opvejet af nedgangen i det amerikanske råvareforbrug. Den stærke fremgang i produktionen i U.S.A. i 1955 samtidig med, at produktionsopgangen i Europa fortsatte, pressede imidlertid en række råvarepriser i vejret og medførte navnlig en betydelig stigning i fragtraterne, som har påvirket den danske prisudvikling. Langt den stærkeste prisstigning har ramt kul og koks, men jern og metaller viser også betydelig prisopgang. Det samme er tilfældet med tekstil og konfektion, men stigningen her er af indenlandsk oprindelse og skyldes udelukkende den i marts 1955 indførte omsætningsafgift.

Trods de nævnte prisstigninger var de forskellige internationale råvarepristal som f.eks. Moody's amerikanske stort set uændrede i 1955, idet de påvirkedes i nedadgående retning af faldende priser på vegetabilske levnedsmidler og uld. I det danske engrospristal kommer denne tendens til udtryk i en betydelig nedgang for grupperne »vegetabilske

Engrospristallet.

(1935 = 100).

	Dec. 1954	Dec. 1955	Jan. 1956	Febr. 1956	Stigning i pct. dec. 54 –dec. 55
Vegetabilske levnedsmidler	376	348	352	354	÷ 7
Animalske levnedsmidler	307	335	322	325	9
Foderstoffer	468	422	413	408	÷10
Gødningsstoffer	228	239	242	244	5
Brændsel og mineralske olier	424	505	505	534	19
Jern, metaller og varer deraf	318	345	346	349	8
Bygningsmaterialer (undt. træ)	251	270	279	279	8
Træ og papir	477	495	496	498	4
Tekstil og konfektion	305	330	330	332	8
Huder, læder og skotøj	302	307	307	306	2
Kemisk-tekniske varer	225	250	248	248	11
Engrospristallet	346	360	358	362	4

levnedsmidler« og »foderstoffer«. Derimod lå priserne for animalske levnedsmidler gennemsnitlig 9 pct. højere ved årets slutning end ved årets begyndelse på grund af, at de højere eksportpriser for danske landbrugsprodukter mod slutningen af året trak hjemmemarkedspriserne med sig.

Stigningen i levecomkostningerne, således som de får udtryk i pristalsbudgettet, androg i 1955 (fra januar 1955 til januar 1956) 5,6 pct. eller, hvis man ser bort fra sparebeviserne, 7 pct. I 1954 steg detailpristallet kun 3,2 pct. Den største stigning finder man også her i udgiften til brændsel og belysning, nemlig ca. 20 pct., medens de tre poster »fødevarer«, »klæder, fodtøj, vask« og »hygiejne, kulturelle udgifter« viste en udgiftsstigning på ca. 8 pct.

Stigningen i detailpristallet eller rettere i det såkaldte særpristal bevirkede, at såvel arbejdere som tjenestemænd i 1955 fik ialt 3 portioner dyrtidstillæg, 1 portion ved reguleringen den 1. marts henholdsvis den 1. april i henhold til januar-pristallet og 2 portioner den 1. september henholdsvis den 1. oktober i henhold til juli-pristallet. For voksne arbejdere drejede det sig om en lønforhøjelse på ialt 15 øre i timen. For januar 1956 blev særpristallet (juli 1914 = 100) beregnet til 408 mod 395 i juli 1955, hvilken stigning gav både arbejdere og tjenestemænd yderligere 2 dyrtidstillægsportioner.

Man kan formentlig gå ud fra, at den stigning, der i 1955 fandt sted i arbejdslønnen, udelukkende hidrører fra dyrtidsreguleringerne. For juli kvartal 1955 er den gennemsnitlige timefortjeneste (herunder feriepenge og samtlige tillæg bortset fra overtidstillæg) beregnet til 431 øre, når der regnes med konstante arbejdertal for de enkelte fag. I juli

Pristalsbudgettet.

	Jan. 1955 kr.	Jan. 1956 kr.	Stigning kr.	Stigning pct.
Fødevarer	4010	4397	337	8.4
Klæder, fodtøj, vask	1597	1721	124	7.8
Bolig	1015	1058	43	4.2
Brændsel, belysning	648	779	131	20.2
Skatter ÷ børnetilskud	1068	1119	51	4.8
Sparebeviser	–	÷176		
Kontingenter o. lign.	755	761	6	0.8
Anskaffelser og vedligeholdelse	576	608	32	5.6
Spiritus, tobak, fortæring ude	926	938	12	1.3
Hygiejne, kulturelle udgifter	1084	1177	93	8.6
Transport	355	364	9	2.5
Iøvrigt	755	815	60	7.9
Tilsammen	12789	13511	722	5.6
Detailpristallet, basis juli 1914	388	410		
— , — 1935	226	239		
Detailpristallet, når der ikke tages hensyn til værdien af sparebeviserne:				
Basis juli 1914	388	415		
— 1935	226	242		
Særpristallet:				
Basis juli 1914	386	408		
— 1935	225	238		

kvartal 1954 var det tilsvarende tal 415 øre. Stigningen i den gennemsnitlige timefortjeneste mellem 3. kvartal 1954 og 3. kvartal 1955 udgjorde således knap 4 pct., medens leveomkostningerne fra juli 1954 til juli 1955 fordyredes med 4–5 pct. Når statistikken over den gennemsnitlige timefortjeneste for oktober kvartal 1955 foreligger, vil den formentlig vise, at lønstigningen i 1955 var noget mindre end opgangen i detailpristallet.

UDVIKLINGEN I DE FØRSTE MÅNEDER AF 1956.

I de første måneder af kalenderåret spiller vejrforholdene en afgørende rolle for beskæftigelsen, og når arbejdsløsheden i de første måneder af 1956 har ligget på et højere niveau end på samme tid i 1955, kan det derfor ikke uden videre tages som et udtryk for den virkelige tendens i den økonomiske aktivitet. Udviklingen af industriproduktionen fra januar til februar tyder dog nærmest på, at tendensen har været nedadgående. Indekset for industriproduktionen gik op fra 116 i januar

til 119 i februar, medens tallene for de samme to måneder i fjor var henholdsvis 119 og 126. Stigningen fra januar til februar var altså mindre end i 1955 og i det hele taget mindre end den, der sædvanlig finder sted i denne periode af året. Dette skyldes formentlig i nogen grad den stærke frost, der har hæmmet produktionen på cementfabrikker og teglværker – produktionsindekset for sten-, ler- og glasindustrien faldt fra 90 i januar til 76 i februar, medens det for februar 1955 var 94 –, men den svage stigning fra januar til februar for produktionsindekset som helhed kan næppe alene tilskrives vejrforholdene. I sammenligning med februar 1955 var den samlede industriproduktion faldet med 6 pct. og lå dermed på samme niveau som i februar 1954. I tekstil- og beklædningsindustrien, træindustrien samt sten-, ler- og glasindustrien var produktionen dog betydelig mindre end i 1954. På den anden side lå produktionen i jern- og metalindustrien, transportmiddelindustrien samt papirindustrien og den grafiske industri væsentlig højere end i februar 1954.

Hvad byggevirksomheden angår, formindskedes antallet af lejligheder under udførelse i hele landet eksklusive de egentlige landkommuner i januar måned med 300 til 19300, idet der fuldførtes flere lejligheder, end der påbegyndtes. Igangsættelsen af nybyggeri i årets første måneder har været stærkt hæmmet af frostvejret, men de kommunale myndigheder udstedte i de sidste måneder af 1955 et stigende antal byggetilladelser, og i regeringens bygge- og anlægsbudget for 1956 regnes der med, at der kan igangsættes et større byggeri end i 1955, hvorimod det fuldførte boligbyggeri vil blive væsentlig mindre.

På grund af en betydelig nedgang i svineslagtningerne var husdyrproduktionen i januar noget mindre end i samme måned i fjor. Både mælkeproduktionen og produktionen af okse- og kalvekød viste fremgang, men dette kunne ikke opveje nedgangen i flæskeproduktionen, og mængdeindekset for den animalske landbrugsproduktion er beregnet til 134 mod 145 i januar 1955 (1949 = 100). Svinebestanden befinder sig imidlertid nu igen i hurtig vækst. I løbet af mindre end to måneder, fra 7. januar til 25. februar, er den samlede svinebestand forøget med næsten 200.000 stk. til 4,5 millioner, og antallet af søer er gået op med ca. 20.000 til 475.000. Dette er ca. 10.000 flere end i februar i fjor, medens den samlede svinebestand i dette tidsrum er formindsket med 235.000 stk.

Prismæssigt har udviklingen været gunstig for landbruget, og trods nedgangen i mængdeindekset var værdien af den animalske landbrugsproduktion i januar noget større end i januar i fjor. Stigningen i smørprisen i efteråret 1955 har kunnet fastholdes, og i februar afløstes nedgangen i flæskeprisen af ny opgang. I januar var faldet i de engelske baconnoteringer gået så vidt, at kun bacon af bedste kvalitet indbragte

Noteringer i London for dansk bacon.

(s. pr. cwt.).

		Klasse A	Klasse B	Klasse C
25. august	1955.....	328	324	320
17. november	—	328	324	314
24. —	—	310	306	296
8. december	—	296	286	272
5. januar	1956.....	296	276	252
12. —	—	286	264	240
9. februar	—	294	276	258
16. —	—	294	284	270
23. —	.....	304	294	280

de danske eksportører et mindre tillæg til den garanterede minimumspris, men som det fremgår af ovenstående oversigt, lå i slutningen af februar noteringen for dansk bacon af alle kvaliteter over 270 s pr. cwt.

Til trods for de højere priser indbragte landbrugseksporten i januar kun 350 mill. kr. mod 415 mill. kr. i januar 1955, men industrieksporten gik frem fra 194 til 253 mill. kr., således at den samlede eksport var uforandret. Importen, der allerede var steget stærkt i december, lå derimod ca. 100 mill. kr. højere end i januar i fjor, og underskuddet på handelsbalancen steg stærkt. En del af importstigningen i december og januar synes dog at være af mere tilfældig karakter, idet den bl.a. skyldes en stærk ophobning af tobaksimporten i disse to måneder.

De første to måneder i 1956 viste en yderligere forbedring af valutastillingen med næsten 100 mill. kr. Ved udgangen af februar var nationalbankens og de private bankers samlede valutagæld faldet til 123 mill. kr. Nationalbankens dollarbeholdning udgjorde 628 mill. kr., og Danmarks resterende kreditmuligheder i EPU androg ca. 195 mill. kr.

31.3.1956.
C.L.

ARBEJDSKONFLIKTEN

Forhandlingerne om fornyelsen af arbejdsoverenskomsterne, der udløb den 1. marts, blev overordentlig besværlige. Fra arbejderside var der fremsat krav om betydelige lønforhøjelser og om arbejdstidsforkortelse, men arbejdsgiverforeningen, der bl.a. henviste til, at imødekommenhed overfor kravene ville være ensbetydende med, at man tilbageleverede en købekraft, som regering og folketing af hensyn til valutasituationen havde inddraget, indtog en afvisende holdning overfor arbejdernes generelle krav.

Efter at der gennem mange uger var forhandlet mellem underorganisationerne alene og mellem underorganisationerne under hovedorganisationernes medvirken, blev der efter henstilling fra forligsmanden den 22. februar påbegyndt forhandlinger mellem hovedorganisationernes forhandlingsudvalg, og den 29. februar meddelte forligsmanden, at han havde indledet mæglingsforsøg. Han gav dog samtidig udtryk for den opfattelse, at det måske ville møde uoverstigelige vanskeligheder at bilægge uoverensstemmelserne om de fra arbejderside rejste krav om nedsættelse af arbejdstiden og om et generelt løntillæg. Forligsmandens bange anelser slog til, idet han den 16. marts måtte meddele, at videre mæglingsforsøg var opgivet, og mæglingen afsluttet. Statsminister H. C. Hansen tilkaldte de to parters forhandlingsudvalg og henstillede indtrængende, at forhandlingerne blev genoptaget med det formål at nærme synspunkterne så meget til hinanden, at det blev muligt at stille mæglingsforslag, men henstillingen blev ikke imødekommet.

Efter at forligsmanden havde opgivet mæglingen, trådte en række strejker i kraft. Dansk Arbejdsmands Forbund iværksatte således straks fra den 17. marts strejke i entreprenør- og byggefagene og indenfor transportområdet, bl. a. overfor de fire store olieselskaber, og Centralorganisationen af Metalarbejdere standsede ved en »gidselstrejke« arbejdet på de store skibsværfter og i enkelte andre store virksomheder indenfor jern- og metalindustrien. I de følgende dage trådte yderligere en del strejker i kraft, bl. a. en sømands- og søfyrbøderstrejke, der foruden den indenlandske trafik også ramte eksporten af landbrugsprodukter med danske skibe, og fra den 24. marts gik typograferne i strejke og standsede dermed bl. a. hele dagspressen med undtagelse af de socialdemokratiske og kommunistiske aviser. I løbet af en uges tid var strejkerne udvidet til at omfatte 65–70.000 mand, og en yderligere udvidelse af konflikten stod for døren, idet arbejdsgiverforeningen den 21. marts varslede lockout for de ikke strejkende arbejdere i jern- og metalindustrien og i byggefagene. Lockouten skulle træde i kraft den 3. april og ville bringe antallet af direkte konfliktramte arbejdere op på 110–120.000.

Imidlertid førte et nyt initiativ fra statsministeren til en genoptagelse af forhandlingerne, og den 30. marts meddelte forligsmanden, at han ville fremsætte mæglingsforslag, på hvilket svar skulle afgives den 12.april, under forudsætning af, at de varslede lockouter og varslede, endnu ikke iværksatte, strejker tidligst trådte i kraft den 14. april. Forligsmanden henstillede endvidere indtrængende til de arbejderorganisationer, der allerede havde medlemmer i strejke, at de suspenderede strejken for perioden fra mæglingsforslagets fremsættelse, således at strejkerne, hvis mæglingsforslaget blev forkastet, først kunne iværksættes påny fra den 14. april.

Denne henstilling fra forligsmanden blev fulgt af en del fagforbund, men hverken Dansk Arbejdsmands Forbund, Centralorganisationen af Metalarbejdere, typograferne eller søfolkene ville suspendere strejkerne under afstemningen om mæglingsforslaget. Strejken fortsatte altså også på det område, hvor virkningerne var mest iøjnefaldende, nemlig overfor de fire store olieselskaber, og det måtte forudses, at manglen på benzin og olie ville bevirke, at forårsarbejdet i landbruget ikke kunne gennemføres rettidigt. Hertil kom, at de fire olieselskaber som følge af en konflikt vedrørende losning af nyindkomne ladninger standsede udlevering af benzin og olie. Herved blev det umuligt at effektuere de dispensationer, der af Dansk Arbejdsmands Forbund var givet skoler og humanitære institutioner samt baner, færger og andre vigtige samfærdselsmidler, og centrale samfundsfunktioner ville i løbet af meget kort tid gå i stå.

I denne situation fremsatte regeringen den 5. april i folketinget forslag om, at arbejdet inden for de strejkeramte dele af transportvæsenet skulle genoptages den 6. april ved normal arbejdstids begyndelse, og at strejkerne, hvis mæglingsforslaget ikke blev vedtaget, tidligst kunne iværksættes pånyfra den 14. april. Forslaget bestemte endvidere, at de fire olieselskaber indtil samme tidspunkt skulle opretholde normal virksomhed. Venstre og de konservative gjorde et forsøg på at få loven udvidet til at omfatte alle de løbende strejker, men fik ikke tilslutning fra de andre partier. Forslaget blev vedtaget med alle stemmer mod kommunisternes, idet dog tre socialdemokratiske folketingsmænd, fagforeningslederne Hans Rasmussen, Carl P. Jensen og Wiggo Larsen, undlod at stemme.

MÆGLINGSFORSLAGET

En gennemgang af mæglingsforslaget, der blev offentliggjort den 1. april, viser, at arbejderne på de fleste punkter, hvor de havde fremsat krav, har opnået større eller mindre indrømmelser. Dette gælder dog ikke med hensyn til kravet om en nedsættelse af arbejdstiden.

Fire af punkterne i mæglingsforslaget angår samtlige overenskomstområder. Det drejer sig om bestemmelser om betalingen for søgnehelligdage (»skæve« helligdage), dagpenge i sygdomstilfælde, dagpenge i ulykkestilfælde og skifteholdstillæg.

Med hensyn til betalingen for søgnehelligdage fastsættes den som hidtil til 25 kr. pr. dag for voksne mandlige arbejdere, 20 kr. for voksne kvindelige arbejdere og 10 kr. for ungarbejdere under 18 år. Hertil skal imidlertid efter mæglingsforslaget lægges den sædvanlige feriegodtgørelse, $6^1/_2$ pct., der hidtil var inkluderet i beløbet. For de arbejdere, der får betaling for søgnehelligdage i form af et tillæg til lønnen pr. præsteret ar-

bejdstime, forhøjes satsen fra 6 til 7 øre pr. time for voksne mænd og fra 4 til 5 øre pr. time for voksne kvinder.

Mæglingsforslaget bestemmer, at der skal gennemføres en ordning, hvorefter arbejdsgiveren har pligt til at yde sine arbejdere dagpenge i sygdomstilfælde. Det er dog en forudsætning, at arbejderen selv har sikret sig dagpenge i sygekassen. De detaillerede bestemmelser skal udarbejdes af et udvalg, der omgående skal nedsættes af hovedorganisationerne, og som senest den 15. november skal afgive betænkning. Blandt de spørgsmål, udvalget skal beskæftige sig med, er spørgsmålet om, hvorvidt og på hvilke betingelser ydelsen af dagpenge kan ske på forsikringsmæssig basis. Arbejdsgivernes bidrag fastsættes til 2 øre pr. præsteret arbejdstime og løber straks fra mæglingsforslagets ikrafttræden, medens udbetalingen af dagpengene begynder fra og med den 15. januar 1957. Fra dette tidspunkt skal også ydes eventuel kompensationsbetaling til de arbejdere, der i forvejen får hjælp af arbejdsgiveren i sygdomstilfælde. Hvorvidt en sådan kompensation skal ydes, er et af de spørgsmål, som skal forhandles i det nævnte fællesudvalg.

Med hensyn til dagpenge i ulykkestilfælde sker der efter mæglingsforslaget en fordobling af satserne til 12 kr. pr. dag for voksne mænd, 9 kr. for voksne kvinder og 4 kr. for unge arbejdere under 18 år. Skifteholdstillægget for mænd forhøjes for tiden fra kl. 18 til kl. 23 med 7 øre pr. time og for tiden fra kl. 23 til kl. 6 med 8 øre pr. time; for kvinder skal skifteholdstillægget i alle tilfælde udgøre 3/4 af skifteholdstillægget for mænd.

Et af arbejdernes krav gik ud på, at der skulle gennemføres et særligt tillæg til de laveste lønninger. Mæglingsforslaget bestemmer, at der uden for jernindustrien skal ydes et lavtlønstillæg, der varierer mellem 1 og 10 øre pr. time. Det højeste tillæg får hidtidige lønninger, inklusive dyrtidstillæg, på 330 øre pr. time og derunder, når det drejer sig om mandlige arbejdere, på 230 øre og derunder, når det drejer sig om kvindelige arbejdere. Lavtlønstillægget falder derefter med stigende løn, således at en mandlig arbejder, der hidtil har fået 360 øre i timen, og en kvindelig arbejder, der hidtil har fået 260 øre i timen, får et tillæg på 1 øre i timen.

Foruden de nævnte forbedringer giver mæglingsforslaget også arbejderne visse generelle lønforhøjelser. Udenfor jern- og metalindustrien forhøjes de overenskomstmæssige normallønninger med henholdsvis 8, 7 og 2 øre pr. time for mandlige, kvindelige og unge arbejdere under 18 år, og minimallønnen forhøjes med 6, 5 og 2 øre pr. time. For jern- og metalindustrien, der er et minimallønnet fag, bestemmer mæglingsforslaget, at mindstebetalingen for voksne mandlige arbejdere hæves fra 138 øre i timen til 145 øre i timen, hvortil må lægges dyrtidstillæg og eventuelt andre tillæg. For ufaglærte kvinder i jern- og metalindustrien forhøjes minimallønnen med 5 øre til 78 øre i København og 75 øre i provinsen

for kvinder mellem 16 og 18 år og til 100 øre i København og 98 øre i provinsen for kvinder over 18 år. Også hertil må lægges dyrtidstillæg m. v. Endelig får samtlige timelønnede arbejdere i jern- og metalindustrien et generelt løntillæg på 8 øre i timen for mænd og 7 øre for kvinder.

De nye overenskomster, der indeholdes i mæglingsforslaget, skal have gyldighed til 1. marts 1958. Det skal tilføjes, at de hidtil gældende bestemmelser om dyrtidsregulereng af lønningerne efter pristallet er opretholdt.

Ved afstemningen vedtoges mæglingsforslaget af arbejdsgiverne, idet arbejdsgivere, der repræsenterede 2.064 mill. kr. i arbejdsløn, stemte for forslaget, medens arbejdsgivere repræsenterende 711 mill. kr. gik imod. Arbejderne derimod forkastede mæglingsforslaget.

Ved urafstemning i 53 fagforbund blev der af i alt 485.200 stemmeberettigede medlemmer afgivet 115.400 ja-stemmer og 208.500 nej-stemmer, og i Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund, hvor der var afstemning ved kompetent forsamling, blev der afgivet 56.000 stemmer for og 4.600 imod mæglingsforslaget. I henhold til afstemningsreglerne i loven om mægling i arbejdsstridigheder (se Ø. og P. 1950, s. 67) skal de kompetente forsamlinger i fagforbund, hvor ikke mindst 75 pct. af medlemmerne har stemt (den gnstl. stemmeprocent ved urafstemningerne var $66^2/_3$) supplere stemmetallet op til 75 pct., og ved denne justering blev der yderligere afgivet 36.500 stemmer for og 9.500 imod mæglingsforslaget. Herved nåede den gnstl. stemmeprocent i de fagforbund, hvor der havde været urafstemning, op på godt 76, og stemmetallene i Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund skulle derfor reduceres, så stemmeprocenten også der blev 76. Dette medførte, at stemmetallene i Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund formindskedes til 42.600 ja-stemmer og 3.600 nej-stemmer, og det samlede resultat af afstemningen i fagforbundene var herefter 194.500 for og 221.600 imod mæglingsforslaget. I 35 af de 53 fagforbund, hvor afgørelsen blev truffet ved urafstemning, gik afstemningen imod forslaget, således både i Dansk Arbejdsmands Forbund, hvor der ved urafstemningen blev afgivet 47.000 ja-stemmer og 84.200 nej-stemmer, og i Smede- og Maskinarbejderforbundet, der forkastede forslaget med 30.300 stemmer mod 13.700 stemmer.

Mæglingsforslaget var således bortfaldet, men umiddelbart efter at afstemningsresultatet var blevet offentliggjort, fremsatte regeringen i folketinget forslag om at ophøje mæglingsforslaget til lov, dog således, at de nye overenskomster kun skulle have gyldighed til 1. marts 1957. Dette forsøg på at begrænse overenskomstperioden mødte imidlertid modstand fra såvel venstre og konservative som radikale, og tidligt om morgenen den 13. april vedtog folketinget at ophøje mæglingsforslaget i uændret skikkelse til lov. Loven trådte i kraft straks, og herefter var igangværende

og fremtidige arbejdsstandsninger indenfor de af loven omfattede overenskomstområder i tiden indtil den 1. marts 1958 ulovlige efter de samme regler, som gælder, når der er indgået overenskomst mellem parterne.

Mæglingsforslagets ophøjelse til lov udløste i de følgende dage en stærk protestbevægelse med omfattende arbejdsnedlæggelser, men både i og udenfor de strejkeramte områder blev arbejdet genoptaget den 16. april, idet dog sømændene fortsatte strejken på grund af misfornøjelse med mæglingsforslagets bestemmelser om styrmandsaspirantordningen.

Under debatten i folketinget blev de lønforbedringer, arbejderne har opnået ved mæglingsforslaget, af økonomi- og arbejdsminister Krag anslået til 10–11 øre i timen eller for arbejdere med fuld beskæftigelse ca. 250 kr. om året. For de ca. 300.000 arbejdere, der beskæftiges af arbejdsgivere under Dansk Arbejdsgiverforening, giver det en samlet lønforhøjelse på ca. 75 mill. kr. om året, og dertil må lægges et beløb af en lignende størrelsesorden til fagforeningsmedlemmer, der er beskæftiget hos arbejdsgivere udenfor arbejdsgiverforeningen. I den 2-årige overenskomstperiode, der udløb den 1. marts, har arbejderne desuden ved lønregulering efter pristallet opnået en forhøjelse af timelønnen med 5 dyrtidstillægsportioner, for voksne mænd i alt 25 øre.

17.4.1956.